

บทที่ 1 บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การสหประชาชาติได้นิยามว่า ประเทศใดมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เป็นสัดส่วนเกินร้อยละ 10 หรืออายุ 65 ปีขึ้นไป เกินร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และจะเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20 และอายุ 65 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 14 ดังนั้น การก้าวสู่สังคมสูงอายุเป็นปรากฏการณ์ที่ชัดเจนของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 จากข้อมูลพบว่า จำนวนผู้สูงอายุได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และต่อเนื่องคือจากประมาณ 2.4 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 5.5 ของประชากรทั้งประเทศในปี 2523 เป็น 6.8 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 10.86 ของประชากรทั้งประเทศในปี 2550 (สถาบันวิจัยประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล, 2550) และคาดว่าในปี 2573 ประชากรวัยสูงอายุจะมีจำนวนถึง 17.7 ล้านคน ซึ่งจะเป็นสัดส่วนถึง 1 ใน 4 ของประชากรทั้งประเทศ (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2552: 9) เหล่านี้เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข ทำให้การป้องกันและดูแลรักษาโรคเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับการมีมาตรฐานการดำเนินชีวิตสูงขึ้น ส่งผลให้ประชาชนมีอายุยืนยาวขึ้น ข้อมูลเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า “ผู้สูงอายุ” เป็นกลุ่มบุคคลที่ควรให้ความสำคัญอย่างมาก

ประเทศไทยถือเอาอายุ 60 ปี เป็นเกณฑ์ในการเกษียณอายุ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ประชุมสมัชชาโลกว่าด้วยผู้สูงอายุให้ผู้มีอายุ 60 ปีขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุ ดังนั้น ผู้ที่เกษียณอายุจึงเป็นกลุ่มบุคคลที่ต้องเผชิญกับปัญหา 2 ประการพร้อมกันคือ การเป็นผู้เกษียณอายุและการเข้าสู่วัยสูงอายุ การเกษียณอายุเป็นสัญลักษณ์ของการเปลี่ยนแปลงในลักษณะการสูญเสีย ทำให้ผู้เกษียณอายุต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างกะทันหัน เช่น การสูญเสียตำแหน่งหน้าที่การงาน ถูกลดบทบาทและสถานภาพในสังคม ได้รับการยอมรับจากสังคมน้อยลง โอกาสการพบปะ/สมาคมกับผู้อื่นและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ลดลง ผู้เกษียณอายุจะรู้สึกเหงา ว่าเหว เปื่อหน่าย รู้สึกว่าตนไร้คุณค่า ไม่มีประโยชน์ เป็นภาระของผู้อื่น ก่อให้เกิดปัญหาด้านจิตใจตามมา โดยจะเกิดภาวะตึงเครียด เศร้าหมอง วิตกกังวล ซึมเศร้า ซึ่งอาการทางจิตดังกล่าวจะส่งผลให้เกิดความผิดปกติทางจิตที่รุนแรงเป็นอันตรายต่อชีวิตได้ ในขณะเดียวกัน การเกษียณอายุเกิดขึ้นพร้อมกับกระบวนการสูงอายุ ซึ่งร่างกายเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสภาพในทางที่เสื่อมลงตามธรรมชาติและความเสื่อมนี้จะปรากฏชัดในวัยสูงอายุ ส่งผลให้ผู้เกษียณอายุมีสุขภาพทรุดโทรม อ่อนแอ เจ็บป่วยง่าย นำไปสู่การไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

นอกจากปัญหาสุขภาพทั้งด้านร่างกายและด้านจิตใจแล้ว ผู้เกษียณอายุยังต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญอีก 2 ประการ คือ ปัญหาการใช้เวลาและเศรษฐกิจ ด้านการใช้เวลา เมื่อเกษียณอายุบทบาทหน้าที่ที่เคยทำมาตลอดจะยุติลง จะมีเวลาว่างมากขึ้น หากไม่ได้วางแผนไว้ล่วงหน้าว่าจะใช้เวลาที่มีอย่างไร จะเกิดความเหงา ว่าเหว คับข้องใจ รู้สึกตัวเองไร้คุณค่า นำไปสู่ปัญหาด้านจิตใจต่อไป ส่วนด้านเศรษฐกิจ การออกจากงานจะทำให้ขาดรายได้ แม้จะมีรายได้จากสวัสดิการต่างๆ แต่ก็ลดลงมากทำให้ผู้ที่เกษียณอายุขาดความมั่นใจในการดำเนินชีวิตภายหลังเกษียณ

ผลกระทบจากการเกษียณอายุนอกจากจะทำให้เกิดปัญหาต่อสุขภาพร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เกษียณอายุแล้ว ปัญหาดังกล่าวยังส่งผลกระทบต่อไปถึงครอบครัวและ

สังคมอีกด้วย ด้านครอบครัวต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุที่สุขภาพร่างกายเสื่อมลง สภาพจิตใจเปลี่ยนแปลงไป อาจเกิดปัญหาการปรับตัวระหว่างผู้เกษียณอายุกับบุตรหลาน ซึ่งส่งผลต่อสัมพันธภาพในครอบครัวได้ ส่วนด้านสังคม รัฐต้องรับภาระดูแลผู้สูงอายุที่ไม่สามารถดูแลตัวเองหรือครอบครัวไม่สามารถดูแลได้ ซึ่งนับวันจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น สิ่งสำคัญที่สุดที่จะช่วยแก้ไขปัญหานี้ก็คือตัวผู้ที่จะเกษียณอายุเอง ที่จะต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อจะใช้ชีวิตภายหลังเกษียณอย่างเหมาะสมไว้ล่วงหน้า (บรรลุ ศิริพานิช, 2551: 3-4 ; ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545: 573 ; Atchley, 1994: 202-203)

การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุถือเป็นการวางแผนชีวิตอย่างหนึ่ง การคิดและการเตรียมการต่างๆ เป็นกระบวนการที่ควรต้องเริ่มตั้งแต่อยู่ในวัยทำงาน เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง และเพื่อจะได้ค่อยๆ คำนึงกับความคิดเรื่องการเกษียณ รวมถึงมีเวลาวางแผนใช้ชีวิตอย่างรัดกุม การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุมีประโยชน์ในการช่วยลดปัญหาของผู้เกษียณ ทำให้ผู้เกษียณอายุปรับตัวต่อบทบาทที่เปลี่ยนแปลงได้ และมีความพึงพอใจในชีวิตหลังเกษียณ สอดคล้องกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่พบว่า การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุเป็นวิธีการสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เกษียณอายุสามารถใช้ชีวิตในวัยสูงอายุอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชนและสังคมได้อย่างมีความสุข มีศักดิ์ศรี มีคุณค่า และมีคุณภาพชีวิตที่ดี รวมทั้งลดภาระของครอบครัวและของรัฐที่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการป้องกันปัญหาอันเกิดจากวัยสูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ รัฐบาลได้ตระหนักถึงข้อเท็จจริงนี้จึงได้บรรจุยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรวัยสูงอายุที่มีคุณภาพไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) โดยมีมาตรการสำคัญคือการส่งเสริมหลักประกันรายได้เพื่อวัยสูงอายุ การส่งเสริมและจัดบริหารการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อความเข้าใจในชีวิตและพัฒนาการในแต่ละวัย และเพื่อการเตรียมตัวเข้าสู่วัยสูงอายุที่เหมาะสม รวมถึงรณรงค์ให้สังคมตระหนักถึงความจำเป็นของการเตรียมความพร้อมเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุเพื่อเตรียมการเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างรักก็ตาม จากรายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2547 พบว่า การดำเนินการเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่คนในวัยต้นยังได้รับความสนใจและมีการพัฒนาที่ค่อนข้างต่ำ

จากความสำคัญของการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่วัยสูงอายุดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ประกอบกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่า มีผู้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุเฉพาะกับบุคลากรภาครัฐเท่านั้น ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้เมื่อเกษียณอายุแล้วยังได้รับสวัสดิการต่างๆ ทั้งในรูปเงินบำเหน็จบำนาญ การรักษาพยาบาล และความช่วยเหลืออื่นๆ แต่ยังมีบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งที่ประกอบอาชีพรับจ้างในภาคเอกชน ซึ่งจะได้รับสวัสดิการในด้านต่างๆ ภายหลังเกษียณอายุน้อยกว่า ทำให้อาจได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงภายหลังเกษียณอายุได้หากมิได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุอย่างเหมาะสมไว้ล่วงหน้า ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุของผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในภาคเอกชนว่ามีรูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุอย่างไร โดยจะทำการศึกษากับครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้จะนำไปสู่การสร้างรูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุสำหรับครูโรงเรียนเอกชน ซึ่งสามารถขยายผลไปยังผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในภาคเอกชนทั่วไปได้ รวมทั้งเป็นข้อมูลพื้นฐานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้วางแผนจัดกิจกรรมส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุได้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุของครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างปัจจัยด้านประชากร ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม กับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุของครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านจิตวิทยา ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม และปัจจัยด้านปัญหา/อุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุของครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรี
4. เพื่อสร้างรูปแบบและแนวทางการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุของครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรีได้อย่างเหมาะสม

3. สมมติฐานของการวิจัย

1. ช่วงอายุที่แตกต่างกันมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุที่แตกต่างกัน
2. ปัจจัยด้านประชากร ด้านเศรษฐกิจและสังคมที่แตกต่างกัน จะมีการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุแตกต่างกัน
3. ปัจจัยด้านจิตวิทยา ด้านการสนับสนุนทางสังคม และด้านปัญหา/อุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุมีความสัมพันธ์กับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ ดังนี้
 - 3.1 การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ
 - 3.2 ทักษะคิดต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ
 - 3.3 การสนับสนุนทางสังคมมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ
 - 3.4 ปัญหา/อุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ

4. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงประยุกต์ (Applied Research) เพื่อมุ่งศึกษารูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุของครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรี ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถาม และเชิงคุณภาพด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ และการสนทนากลุ่ม เพื่อนำข้อมูลทั้งในเชิงกว้างและลึกมาสร้างรูปแบบและแนวทางการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ โดยมีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ

- ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 3,529 คน
- กลุ่มตัวอย่างคือครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรีจำนวน 3 โรงเรียน คือ โรงเรียนการัญศึกษา

อำเภอเมือง โรงเรียนชลประทานวิทยา อำเภอปากเกร็ด และโรงเรียนสารสาสน์วิเทศบางบัวทอง อำเภอ บางบัวทอง จำนวน 360 คน ซึ่งขนาดของกลุ่มตัวอย่างได้จากการคำนวณด้วยสูตรของทาร์โร ยามาเน่ โดยใช้

วิธีการสุ่มหลายขั้นตอน (Multi-Stage Stratified) คือใช้วิธีการสุ่มอย่างง่ายเพื่อเลือกอำเภอที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และโรงเรียนที่อยู่ในอำเภอนั้น หลังจากนั้นใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามช่วงอายุที่ใช้ในการศึกษาคือ ช่วงอายุก่อนใกล้เกษียณ (อายุไม่เกิน 55 ปี) กับช่วงอายุใกล้เกษียณ (อายุ 55 ปีขึ้นไป)

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยเข้าพบผู้อำนวยการ/รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงถึงวัตถุประสงค์การวิจัยและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยนำแบบสอบถามไปฝากให้ผู้ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลด้วยตนเอง และนัดหมายไปปรับคืน

ช่วงที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยใช้การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus group)

- ประชากรที่ใช้ในการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ ครูโรงเรียนเอกชนในจังหวัดนนทบุรี และผู้ที่เกี่ยวข้องได้แก่ สมาชิกในครอบครัวของครูที่เข้าร่วมประชุมฯ ผู้บริหารโรงเรียน และตัวแทนจากสำนักงานเขตการศึกษา ดำเนินการโดยแบ่งครูโรงเรียนเอกชนออกเป็น 2 กลุ่มตามช่วงอายุ คือ อายุก่อนใกล้เกษียณ (อายุไม่เกิน 55 ปี) กับอายุใกล้เกษียณ (อายุ 55 ปีขึ้นไป) แต่ละกลุ่มจะประกอบด้วยสมาชิกในครอบครัวของตนเอง และตัวแทนจากสำนักงานเขตการศึกษา โดยให้แต่ละกลุ่มระดมความเห็นในประเด็นวิธีการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ การสนับสนุนการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุจากครอบครัว จากต้นสังกัด/หน่วยงานภาครัฐ รวมถึงปัญหา/อุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ และแนวทางการแก้ไข

- ประชากรที่ใช้ในกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus group) ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญและตัวแทนจากสำนักงานเขตการศึกษา จำนวน 5 คน ดำเนินการโดยเชิญผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องจำนวน 5 คน มาร่วมให้ข้อคิดเห็นและพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุงานของครูโรงเรียนเอกชนที่ได้จากการศึกษาเชิงปริมาณและการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ช่วงที่ 1 มุ่งศึกษาการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุของครูโรงเรียนเอกชนใน 2 ช่วงอายุคือ ช่วงอายุก่อนใกล้เกษียณ (อายุไม่เกิน 55 ปี) กับช่วงอายุใกล้เกษียณ (อายุ 55 ปีขึ้นไป) ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษามีดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) แบ่งเป็น 5 ปัจจัย คือ

- ปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส และภาวะสุขภาพ
- ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ระดับการศึกษา รายได้ และความเพียงพอของรายได้
- ปัจจัยด้านจิตวิทยา ได้แก่ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ และทัศนคติต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ
- ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคม
- ปัจจัยด้านปัญหา/อุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ

ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ 5 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านการใช้เวลา

ช่วงที่ 2 เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ ตัวแปรคือ รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุในแต่ละช่วงอายุ

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

1. รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ หมายถึง การเสนอแนวทาง ชี้แนะนำการดำเนินชีวิตที่ผู้ที่จะเกษียณอายุควรต้องปฏิบัติ หรือมีการเตรียม/วางแผนปฏิบัติก่อนเกษียณอายุ เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการดำเนินชีวิตในวัยสูงอายุ 5 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านการใช้เวลา

2. ครูโรงเรียนเอกชน หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพเป็นครูในโรงเรียนเอกชน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดนนทบุรี โดยแบ่งเป็น 2 ช่วงอายุ คือ

- ช่วงอายุก่อนใกล้เกษียณ หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพครูในโรงเรียนเอกชน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดนนทบุรี ที่อายุไม่เกิน 55 ปี

- ช่วงอายุใกล้เกษียณ หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพครูในโรงเรียนเอกชน สังกัดเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดนนทบุรี ที่อายุ 55 ปีขึ้นไป

3. ปัจจัยส่วนบุคคล แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

3.1 ด้านประชากร ได้แก่

- เพศ แบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ ชายและหญิง
- สถานภาพสมรส แบ่งเป็น 4 กลุ่ม คือ โสด สมรส หม้าย หย่า/แยก
- ภาวะสุขภาพ หมายถึง การประเมินสุขภาพในปัจจุบันของครูโรงเรียนเอกชน โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ สุขภาพแข็งแรงดี เจ็บป่วยบ้างเล็กน้อย และสุขภาพไม่แข็งแรงป่วยบ่อย

3.2 ด้านเศรษฐกิจสังคม ได้แก่

- ระดับการศึกษา หมายถึง การศึกษาสูงสุดของครูโรงเรียนเอกชน
- รายได้ หมายถึง จำนวนเงินรายได้ทั้งหมดก่อนหักค่าใช้จ่ายของครูโรงเรียนเอกชน ที่ได้รับปัจจุบันต่อเดือน ทั้งเงินเดือนประจำ และรายได้พิเศษอื่นๆ
- ความเพียงพอของรายได้ หมายถึง การประเมินความสมดุลในรายรับและรายจ่ายโดยเฉลี่ยต่อเดือนของครูโรงเรียนเอกชน โดยแบ่งเป็น 4 ระดับ คือ เพียงพอจนเหลือเก็บ เพียงพอแต่ไม่เหลือเก็บ ไม่แน่นอน และไม่เพียงพอจนมีหนี้สิน

3.3 ด้านจิตวิทยา ได้แก่

- การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ หมายถึง ความบ่อยครั้งต่อเดือนของโอกาสการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์/วารสาร/นิตยสาร หนังสือ/คู่มือ เอกสารเผยแพร่ความรู้ต่างๆ วิทยุ โทรทัศน์ เว็บไซต์/เวบบอร์ดต่างๆ หน่วยงานที่ปฏิบัติงาน การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับสมาชิกในครอบครัว กลุ่มเพื่อน ผู้ที่เกษียณอายุไปแล้ว และการปรึกษาหารือกับผู้ทรงคุณวุฒิด้านผู้สูงอายุ
- ทัศนคติต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ หมายถึง ความคิดเห็น ความรู้สึก และพฤติกรรมโน้มเอียงที่มีต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุใน 5 ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านที่อยู่อาศัย ด้านสุขภาพร่างกาย ด้านจิตใจ และด้านการใช้เวลา

4. การสนับสนุนทางสังคม หมายถึง การได้รับการสนับสนุนการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุทางด้านอารมณ์ ข้อมูลข่าวสาร วัตถุสิ่งของ จากครอบครัว กลุ่มเพื่อน และหน่วยงานต้นสังกัด

5. ปัญหา/อุปสรรคในการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ หมายถึง ความคิดเห็นและความรู้สึกว่าเป็นปัญหาหรือเป็นอุปสรรคต่อการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ ได้แก่ การขาดการสนับสนุน/ช่วยเหลือจากครอบครัว การทะเลาะเบาะแว้งในครอบครัว การมีบุตรหลานแต่ไม่ได้รับการดูแล การมีภาระเลี้ยงดูผู้อื่น การทำงานจนไม่มีเวลาคิดเรื่องการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ การไม่มีที่พักอาศัยเป็นของตนเอง การมีเงินออมไม่เพียงพอ การมีหนี้สิน การมีสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง การมีความวิตกกังวลหรือความเครียด การไม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และการขาดการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ครูโรงเรียนเอกชนและผู้ประกอบอาชีพรับจ้างในภาคเอกชนได้ตระหนักถึงความจำเป็นของการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ และเริ่มต้นวางแผนการดำเนินชีวิตภายหลังเกษียณ เพื่อจะได้ใช้ชีวิตหลังเกษียณได้อย่างมีความสุข มีคุณค่า และมีคุณภาพชีวิตที่ดี
2. ผลการศึกษาครั้งนี้ได้รูปแบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุให้แก่ประชาชนทั่วไปที่ประกอบอาชีพรับจ้างในภาคเอกชนได้อย่างเป็นรูปธรรม
3. ผลการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางให้หน่วยงานต้นสังกัด(ภาคเอกชน) และหน่วยงานภาครัฐใช้วางแผนสนับสนุนและจัดโปรแกรมกิจกรรมต่างๆ เพื่อที่จะส่งเสริมการเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุได้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย